

ดอกไม้ในวรรณคดีไทย ๑๓

โดย ชักกลอน ๕๖ 27

๖๔ บุง

“พระลอเสด็จลีลา ชมพฤษภษาหลายหลาก
สองปลากข้างแกวทาง ยางจับยางชมฝูง
ยุงจับยุงยั่วเข้า เปล้าจับเปล้าแปลกหมู่”

วรรณคดี : ลิลิตพระลอ

ผู้ประพันธ์ : ไม่ปรากฏหลักการหรือข้อความระบุที่ชัดเจน

“สัจเจียบเยียบเย็นเยือกอก น้ำค้างตกหยดเหยาะลงเฝาะพอย
พฤษภษาสูงยุงยางสล้างลอย ดูชดช้อยชื่นชุ่มชะอุ่มใบ”

วรรณคดี : นิราศเมืองแกลง

ผู้ประพันธ์ : สุนทรภู่

ทางนภยูง *Caesalpinia pulcherrima*

ไม้วงศ์ *Liguminosaeae*

Fabaceae นี้ชื่อฝรั่ง ต้นงักงันดี

ชื่อสามัญ ขานมาลี มีมากมาย

Paradise flower, Flowerfence

สีแดงเด่น *Peacock'crest* เด็ดเหลือหลาย

Dwaft poincinia, Barbados pride

งามไลไล *Pride of Barbados*

ชื่อท้องถิ่น หนวดแมง นภยูง ไทย

พญาไม้ผู้ ขวางยอเย ใจดีอยู่ประโยชน์

ต้นจำพวก, ขำพวก, กิจงามงด

ดอกสวยสด ส้มพวก, ส้มฟ้า, ขมิพวก

ไม้กลางแจ้ง แสงแดดจัด เรือนยอดโปร่ง

ทรงพุ่มโล่ง ทรงกลม ส้มสีอันหนา

ขมิพเหลืออยู่ แดงประขาว ส้มเคล้ำค่า

เกสรังเอ แดงสด งดงามดี

ออกดอก ได้ตลอดปี สีสระยับ

ปลูกประดับ ปรับแนวทาง ข้างวิถี

เจ้ายาไทย ไล่ประจำเดือน เพื่อนสตรี

เหลืออยู่กิติ มีฤทธิ์แน่ แก้ปวดฟัน

นภยูงแดง แกร่งฤทธิ์ พืชิตพยาวิ

รากรสฝาด ขับขับโรค พันโยกมัน

ดอกแดงนี้ ไล่แมลงหวี่ บินหนีพัด

เนื้อเมล็ดหวาน ทานอร่อย เด็กรุ่นอยู่เพลิน

สถิตยพันธ์ ธรรมสถิตย

ทางนภยูง ฝูงสีต จิตขมขื่น
พบดาษดิน ท้องพื้นไทย อันใหญ่ทลวง
เห็นคราใด ให้สุดขื่น ระรินทรวง
ข้างเด็ดดอง ดุจสรดงสรวรรค์ นั้นเชื้อขม

ปลุกเป็นแถง แผลวนทาง ข้างงามงด
ใบเสียงดัด ปรากฏเด่น เห็นสุขเดิม
ดอกทลายสี นื่องามเหตื้อ ใ้อดอมตม
จิตใจหม่ ป่มสุขนี้ ดีมากมาย

ปลุกจัดดอน ขอนพื้น อันสุดดวย
จะอำนดย ขดอยบ้าน นื่องามทลาย
บ้านอบอุ้น ทนุนนำสู อยู่ดบาย
ทางนภยูงไทย ไม่ประดับ นับว่าดี

อากาศร้อน ฝนคลาย อาทิตย์ร้อน
ความชื่นชม ระทมแล้ว เศร้าหมองศรี
ที่ร้อนเดี๋ยวดู เห็นตหาย ใจเปรมปรีดิ์
เป็นไมตรี ศรีบ้านเรือน เกล็ดนสรพรคุณ

ต้นดอกใบ ใจได้หมด กำหนดนี้
ตามวิถี มีพอเพียง เคียงนำหนุน
นำพรรณไม้ ใจได้นี้ ตักเกื้อกูล
ช่วยเพิ่มพูน อารมณ์เหลือ ใจอันนัณฑ์

ดอกสีเหลือง รุ่งเรืองสม ต้มน้ำแล้ว ช่วยบรรเทา เราอมกลั้ว ท้องปากนั้น
ลุดลุดขึ้น รื่นสบาย ทายปอดพัน นำอัศจรรย์ ทำนเชื้อใหม่ ใจองดู

เป็นอันโรค ไม่โศกเศร้า เราแก้ได้ นำรากไซริ ไปต้มน้ำ ล้าเลือดหฐ
พันธุ์ดอกแดง แสงชัด ใจองดู รักษาตุ คุ้มมิไพร ไม่รันท

สุขจริงเรา เหล่าพยาธิ ใจจัดให้ เจ้าองตาย ทายหมดแล้ว เผ่าพันธุ์ห
เมล็ดสวย ช่วยเรา ได้ ไม่เลียด ภายใสสด หมดหายขาด พยาธิเฮีย

โกวิท ธีระโรจน์

ข้าพเจ้าขอพำนักทางนภยูง ไทย	งามเกินใครรายไปริมทางเด่น
พุ่มทรงกลมร่มรื่นใต้ต้นดกเห็น	กระถ่างเช่นฉาบสีมณีพราย
ดอกหลากหลายสีมากมายยิ่ง	ชมพู่พริ้งสีมณีแดงแสงความหมาย
มีชาวประมงโดยแห้มอยู่มากมาย	แลดูคล้ายรู้ใจฉายอยู่ปลายฟ้า
ผลเสียลดตงตงงามคล้ายถั่วแปบ	รสก็แซบหวานมันนั้นทรงค่า
เสริมวิตามินโปรตีนทั้งเป็นยา	ใช้รักษาม่าพยาธิตายหายไ้
กิ่งใบแห้งสุ่มไฟไล่แมลงหวี่	ชอบบินรี่เกาะตามตาจุมูกไซรี
แม้จะตบขยี้ฆ่าไม่หมดได้	สุ่มไพรมากใช้ประโยชน์มี
กำเนิดไกลแดนแดนอเมริกาใต้	ดอกนำใช้แก้ปวดฟันหายทันที
มรดกรากจับขั้วประจำใต้บนแก่สตรี	งามสุดสีข้าพเจ้าพะเนอชม

กุศล คำเพราะ

ช่อดอกคิมหันต์แดงตะวันบรรเจิดล้ำ
 มอองต้นไม้อ่างนฤยงเห็นแต่ไกล
 หางนฤยงไม้ประดับรูปทรงพุ่ม
 ได้เอาชัยบรรเทาร้อนแผ้วอนารมณ
 พรรณไม้ชนิดอุกงามดีสีสดใส
 ขมิพหูเสื่อองแสงแดดแฉ่มขาวณมี
 ก้านเกสรสีปีก้านงอนช่อช่อออก
 ผลเป็นฝักคล้ายกระถินมีเมล็ดใน
 เมล็ดแก่จ้ำดั่งงาทำให้ลูกก่นอน
 ต้มหรือเอาอดรากไว้กินคนอนันต์
 กระถางตาทำองนภาฟ้าสดใส
 สีสดใสวิบวอนใจให้รื่นรมย์
 พากระชุ่มกระช่อโยใจให้สุขเดิม
 ใต้เงาร่มทอดทาบบนบลูพี
 ต่างกันไปแล้วแต่พันธุ์พันธุ์แมกสี
 บลายกสิบย้อยช่อช่อยทิวคาวณวิไล
 นอกรกสิบดอกทั้งห้ากสิบดูพลีไฉไล
 เมล็ดอ่อนใช้กินสดได้ให้คาวณมัน
 ใช้คาวณร้อนละลายพิษในเมล็ดนั้น
 ขับเลือดพิษในสตรีคิมเอย

อภัยพร แฉ่นองษ์

ไม้ดอกนี้ทางนกยูง ไทยได้ไล่อักษร
งามประจักษ์นัยนาศรัทธา
ส่องสว่างทางสว่างวิถีชีวิต
เพลินตาดีทรงพุ่มงามอร่ามเรือง

ดอกสวยสดทลายสีมณีฉาย แดงพริ้งพรายสีมณีเจิดจ้าทำสีเทสี
ยามลมร้อนเริ่มพัดพริ้วรูประเทือง พาใจเพ็ญพุ่มพันธุ์จวบใจ
ดอกนกยูงเพลงเก่าเล่าเรืองเจ้า รั้นพะผ่องสดใบเทสีดอกใส
อาบแดดลมงามเทสีแสดโดยวิไล แต่ทางนกยูง ไทยเป็นไม้พุ่มไม้สูงเกิน
ปลูกเป็นรั้วมีหนามเกี่ยวเกลียดกมลดี บางพันธุ์ไม่มีหนามไม่ขัดเขิน
ดินท้อไปแดดจัดเจ้าพาเจริญ ขอบอันเขิบปลูก ไม่นี่เป็นศรีเรือน

ดอกร พร เดชกุลทอง

ต้นไม้อายุไพร่จระหงทรวงพุ่มสูง
ทางนกยูงเห็นท้อไปไม้ดอกนี้
ทั้งในสวนตามบ้านข้างทางมี
ขึ้นได้ดีถ้าแดดจ้าขอบทำตะวัน

ทางนกยูงดอกเป็นสีออกปลายกิ่ง
ดูสวยยิ่งยู่ร่าแพนแดนแดดขึ้นที่
มีหลายสีแยกไปตามสายพันธุ์
ทั้งหมดนั้นรวมทำสีให้ชม

มีสีส้ม สีแดง แดงประขาว
งามแพรวพราวสีชมพุดูสวยดี
งามระยับเหลืองอร่ามยามดั่งองลม
ออกดอกให้ได้ชมกันทั้งปี

ศรีรพคุณนั้นหนาน้ำค้าง
รากของต้นสีแดงดอกไม้นี้
ทำเป็นยาขับประจำเดือนของสตรี
ก็ยังมิคุณค่าสารพัน

อุดร สุวรรณปากแพรง

ทางนภยูง ไทยได้ชื่ออีกหลายชื่อ

ซึ่งก็คือข้าพขอวางยอยหนอ

พบ ไม้พุ่มหนวดแมวหรือขมิ้นพอ

ทุกภาคก็มีชื่อชื่อต่างกัน

ทางนภยูง ไทยจัด ได้เป็นไม้พุ่ม
แตกกิ่งก้านสาขามากหลายพันธ์

ที่ดูมทุมดูงดูองดูามเมตรนั้น
ขยายพันธุ์ด้วยตอนกิ่งเพาะเมล็ดเอา

ถิ่นกำเนิดเกิด ในอเมริกาใต้
ใบประกอบแบบขนนกสองชั้นเบา

ในเมื่อไทยปลูกทั่ว ไปปลูกไม่เจอ
ใบย่อยเล็กรูปขอบขนานโคนปลายมน

ดอกเป็นช่อออกช่อ ใบและปลายกิ่ง
ทั้งลำแดงขมิ้นพู่เหลืองแดงขาวน

หลายสีจริงแยก ได้ไม่จน
กลีบดอกย่อยยับกับเกสรังอนยาว

ผลของทางนภยูงเป็นฝักแบน
ฝักที่แตกแยกออกมีเมล็ดราว

ฝักแก่แก่นแตกออกมีเมล็ด ไม่ขาว
แปดถึงสิบเมล็ดขาวเมล็ดรูปกลม

ดอกสีเหลืองส้มนำทานแก้ปวดฟัน
เมล็ดเป็นยาถ่ายพยาธิดองลม

รากมาฝนกินกันวันโรคเหมาะสม
ดอกนิยมนำมาบูชาพระรัตนตรัย

ในหมู่บ้านของอินเดียหลายหลัง

ปลูกประดับหน้าบ้านอย่างทันสมัย

ดอกแดงบ้าง ส้มบ้างเหลืองด้วย

อย่าสงสัยถิ่นถ้ำรูปสิ่งทุกทาย

อาณนที ศรีวิสูตร

ทางนฤยุธร์มรืนยี่นลู่ยเด่น
แกกึ่งเบ็นเงาอยู่ดูลอยลม
แตก้านออยอดโบร้งทรงพุ่มกลม
ยามเมือลมไซพัดลัดใบ
เบ็นพรรณไม้กลางแจ้งชอุบแสงแดด
ดอยลี้แสงเหสีองขาวปราดลี้
ลี้ลมพุดเนงามยามมองไป
ข้างตูก ไตรมณรืนยี่นในทรอง

ยามหน้าแจ้งดอยบานบานภาพวาด ดารดาชงามตาน้ำแหงนทรง
ทั้งดอยใบให้เห็นเบ็นดอยดอง ลมพัดล่องลอยพลีดลัดล่อง
ทางนฤยุธร์มรืนยี่นให้คณเค่า เลือกนำมาใช้ตามความประสงค์
ลุ่มนไพรรักษา ได้ตั้งใจอง ตั้งอำนงดอยใบใช้ก็หมา
ข้างล่องยามยามปลุกเบ็นทิดแถด ดุเบ็นแนดไม้ประดับนัยลือรหา
ให้ร่มเงาดอยล่องด้อยเบ็นยา ดูลูกค่านานิยมชมยี่นใจ

อัญชิลี ณ เชียงใหม่

